

Danmarks nationalparker – en kort status efter 12 år med nationalparkloven

Nationalparkerne som vigtige aktører for mere og bedre natur

Nationalparker er et ret nyt koncept i Danmark. Det tager tid at bygge en ny institution i naturforvaltningen op fra grunden. Derfor tager det også tid at se resultater.

Når det gælder det overordnede formål at styrke og udvikle naturværdier, skal det fremhæves, at de 5 nationalparker samlet set har skabt forbedringer på +1.200 ha. Der har været fokus på særlige naturlokaliteter som klitheder, overdrev og skov samt levesteder for sjældne og sårbare arter som sommerfuglen ensian-blåfugl, strandtudse og vadefugle (se bilag 1). Der er desuden indsamlet værdifuld viden om nationalparkernes natur og biodiversitet. Der er dertil mange (og store) projekter i støbeskeen, som bl.a. hviler på omfattende forundersøgelser af mulighederne for at udvikle naturen.

Nationalparkerne bidrager altså, og vil fortsat kunne bidrage, til at styrke og udvikle nationale naturværdier fx større sammenhængende naturområder. Nationalparkerne bidrager også til at styrke indsatsen for sårbare og truede arter. Alt sammen i samarbejde med private og offentlige lodsejere.

Udfordringer i nationalparkernes arbejde

Nationalparkerne møder dog en række udfordringer, der, hvis de løses, vil øge mulighederne for at leve op til Folketingets forudsætninger for nationalparkernes virke, når det gælder formålet om at styrke og udvikle nationale naturværdier.

Udfordringerne er, at det ikke, som det ellers var forudsat i nationalparkloven, reelt er muligt at gennemføre større naturgenopretnings- og naturplejeprojekter. Det skyldes EU's statsstøtte-regler, som nationalparkernes arbejde ikke er undtaget fra. Reglerne forhindrer, at der kan gives kompensation til private lodsejere for tab af dyrkningsrettigheder eller tilskud til aktiv naturpleje.

Nationalparkerne som aktive spillere i natur og lokalsamfund

Hver nationalpark har sin egenart. Det gælder bl.a. landskab, ejerskab, omfang af formidling og karakteren af besøgende (lokale og turister). De forskellige forudsætninger er kommet til udtryk i et væld af forskellige projekter. Omfanget er bl.a. bestemt af nationalparkernes levetid. Et ultrakort overblik over indsatserne gives i bilag 1.

Finansiering af nationalparkernes indsats er baseret dels via tilskud på de årlige finanslove (7,5 mio kr (2010-2014) til 9,2 mio kr (2019) /år/nationalpark). Af nationalparkloven fremgår det, at nationalparkfondene kan modtage arv, gaver og tilskud fx fra almennyttige fonde, EU eller lokale myndigheder. Erfaringerne viser, at netop dette har nationalparkerne haft stor succes med (89 mio. kr i direkte tilskud og en anslået samlet værdi, der til dato mere end fordobler de samlede bevillinger via finansloven). Nationalparkfondene har desuden medvirket til at skabe lokal stolthed og nationalparkernes lodsejere har i stigende grad taget nationalparkerne til sig og medvirker aktivt til at udvikle nationalparkerne.

Nationalparkernes arbejde hviler på frivillighed. Projekterne er derfor helt afhængige af lodsejeres velvilje og tager tid at gennemføre. Frivilligheden er et grundlæggende og vigtigt princip for at sikre forankring, medejerskab til og stolthed over projekterne.

Udover naturforbedrende projekter har nationalparkerne gennemført udviklingsprojekter, mange med betydelig ekstern støtte. Det gælder eksempelvis projekter til formidling af natur- og kulturværdier, herunder støttepunkter for formidlingen (besøgscentre, skibe mv.), lokalt samarbejde om og forankring af nationalparken, mobilisering af lokale kræfter, restaurering af kulturmiljøer og kulturspor, etablering af friluftsfaciliteter som stier, overnatningssteder og fugletårne, fremme af bæredygtigt og hensynsfuldt friluftsliv og meget andet. Der er afviklet kulturarrangementer og etableret udeskole-undervisning. Udviklet fødevarerprodukter og bæredygtige naturoplevelsestilbud. Og meget mere. I Danmark og internationalt (se bilag 1 for konkrete eksempler).

Baggrund for nationalparkerne

De danske nationalparker er oprettet som svar på OECD's kritik af dansk naturforvaltning ved Lov om nationalparker, som et bredt flertal i Folketinget vedtog i 2007. Det overordnede formål er at styrke og udvikle danske naturværdier.

Der er indtil nu etableret fem nationalparker: Nationalpark Thy (2008), Nationalpark Mols Bjerge (2009), Nationalpark Vadehavet (2010), Nationalpark Skjoldungernes Land (2015) og Nationalpark Kongernes Nordsjælland (2018). De dækker mere end 2.300 km², hvilket er mere end Lolland, Falsters og Bornholms samlede areal.

Nationalparkerne skal samlet set repræsentere de vigtigste naturtyper i Danmark. Nationalpark Thy rummer især klitnaturtyper, Nationalpark Mols Bjerge et istidslandskab, Nationalpark Vadehavet et tidevandsområde med strandeng, marsk og klitnatur (UNESCO Verdensarv), Nationalpark Skjoldungernes Land et kulturhistorisk landskab og en typisk dansk fjord, og Nationalpark Kongernes Nordsjælland artsrige skove, store søer og kongelig kulturhistorie.

Alle nationalparker bestyres af en fond, som kan igangsætte projekter til at fremme de formål, der fremgår af bekendtgørelsen for den enkelte nationalpark.

Bilag 1. Nøgletal for Danmarks nationalparker – en ultrakort oversigt

	Indviet	Nationalparkplan	Resultater ift. natur	Væsentligste øvrige resultater	Midler samlet (inkl. 2019)
NP Thy	2008	NP plan 2010-16 NP plan 2016-22	<ul style="list-style-type: none"> • Genopretning af ca. 450 ha lysåben natur mhp. bedre sammenhæng og indsats for truede og sjældne arter • Konvertering af plantage til hjemmehørende arter på ca. 50 ha • Øget viden om NP-arter/forskning 	<ul style="list-style-type: none"> • Restaurering af Lodbjerg Fyr • Besøgsfaciliteter: cykelstier, kort, toiletter, infosteder, fugleskjul, app... • Nationalpark TV, foldere m.v. • 78 undervisningsforløb • > 150 frivillige + jobskabelse lokalt 	<u>204,2 mio. kr</u> Finanslov: 81,6 mio. kr Eksterne bevillinger: 64,5 mio. kr: Inkind og øvrige: 58,0 mio. kr
NP Mols Bjerger	2009	NP Plan 2012-18 NP Plan 2018-24	<ul style="list-style-type: none"> • Etablering af 12,5 km artsrig overdrevs-habitatkorridor i Ebeltoft • Arealerhvervelse til overdrevsnatur m. Den Danske Naturfond, ca. 116 ha • Kortlægning og overvågning af 20 særlige og truede arter & levesteder 	<ul style="list-style-type: none"> • Undervisning, TV, foldere m.v. • Besøgsfaciliteter: 60 km Mols Bjerger-sti certificeret som Leading Quality Trail, korte vandrestier, cykelstier, shelters, badebroer • 70 frivillige 80 partnervirksomheder 	<u>62,2 mio. kr</u> Finanslov: 60,6 mio. kr Eksterne bevillinger: 34,96 mio. kr.
NP Vadehavet	2010	NP plan 2013-18 NP plan 2019-24	<ul style="list-style-type: none"> • Naturgenopretning via jordopkøb / fordeling på Mandø. 130 ha. • Etableret 60 nye levesteder til strandtudse + naturforbedret 15 søer/vandhuller 150 ha. • Naturpleje (afgræsning) 210 ha. • Regulering af prædatorer 	<ul style="list-style-type: none"> • +200 partnervirksomheder • Nationalparkskib, magasin +20 film, foldere, SoMe 20.000 følgere • Læringsportal MitVadehav.dk • Besøgs/friluftsfaciliteter etableret • Lokalbefolkning: 78% vil stemme for NP Vadehavet ved valg i morgen 	<u>68,6 mio. kr</u> Finanslov: 53,1 mio. kr Eksterne bevillinger: 15,5 mio. kr <i>Partner i øvrige projekter: EU-fonde mv. 99 mio. kr. DK'S Naturfond 20 mio. kr.</i>
NP Skjoldungernes Land	2015	NP plan 2017-23	<ul style="list-style-type: none"> • Iværksat naturpleje (afgræsning) af ca. 150 ha enge, moser og overdrev. • Genoprettet 11 vandhuller og søer. • Indsats for sårbare NP-arter: dagsommerfugle, hasselmus, planter og ynglefugle ved Roskilde Fjord. • Genopretning af stenrev i Roskilde Fjord – forundersøgelse gennemført. 	<ul style="list-style-type: none"> • Besøgsfaciliteter: info-porte, stier, lejrpladser, friluftsfaciliteter, udeskolerum. • Husstandsomdelt magasin, foldere, film, app, andre digitale platforme. • Netværk: formidlere, frivillige, partnere og nordiske nationalparker. • Udeskoleforløb i tre kommuner. • Kulturhistoriske bevaringsprojekter 	<u>31,0 mio. kr</u> Finanslov: 27,8 mio. kr Eksterne bevillinger: 7,5 mio. kr
NP Kongernes Nordsjælland	2018	NP plan vedtages i 2020	Afventer bestyrelsens godkendelse af nationalparkplan, men 4 private lodsejere, har allerede henvendt sig med ønske om mere natur på deres jord	Afventer nationalparkplan	<u>6,7* mio. kr</u> Finanslov: 4,9 mio. kr * opstartsbevilling der også skal dække 1. halvdel af 2020

